

В.В. БІЛОУС
кандидат юридичних наук
Національний університет «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»

НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖ У КРИМІНАЛІСТИЦІ

Беззаперечним є твердження про те, що криміналістика слугує основним і найбільш активним провідником досягнень природничих і технічних наук у сферу боротьби зі злочинністю. Ця обставина визначає основні тенденції розвитку криміналістичної науки, розширення та видозміну вирішуваних нею завдань. Криміналістика — наука синтетична і це обумовлює постійну потребу в аналізі здобутків різних сфер і синтезі їх результатів для задоволення потреб боротьби зі злочинністю. В умовах інтенсивної розбудови інформаційного суспільства криміналістика просто приречена брати на озброєння сучасні засоби телекомунікацій та інші визначні досягнення галузі інформаційних технологій.

Інформація відіграє важливу роль у всіх сферах життєдіяльності людини, зокрема, у професійній діяльності. Тому не випадково ХХІ століття називають століттям інформації, а сучасний етап розвитку цивілізації — інформаційним суспільством. Інтернет відкрив доступ до величезного обсягу найрізноманітніших відомостей. Сьогодні вже понад 3 мільярди жителів Землі, серед яких і понад 17 мільйонів наших співвітчизників, є користувачами Всесвітньої мережі. За прогнозами Інтернет асоціації України за підсумками 2011 року послугами Інтернет буде охоплено вже понад 40% населення нашої держави при збереженні тенденції зростання кількості користувачів мережі. Загалом же, за прогнозами Digital Sky Technologies, протягом наступного десятиліття кількість Інтернет-користувачів у світі зросте до 5 мільярдів осіб.

За даними компанії Cisco до Інтернету під'єднано вже понад 35 млрд. пристроїв. Цілодобове телебачення, необмежений доступ до мережі через персональні комп'ютери та мобільні телекомунікаційні засоби (телефони, смартфони, комунікатори) призвели до того, що сучасна людина щоденно отримує інформації у п'ять разів більше ніж ще три десятиліття тому. Слід зауважити, що сучасна людина є не тільки споживачем чужого інформаційного продукту, а й творцем власного. Часто неусвідомлено. При цьому, процес користування телекомунікаційними засобами призводить до утворення, так званих «цифрових» слідів, що, наприклад, за обліковими даними базових станцій мобільних операторів дозволяють з високим ступенем точності у часі та просторі визначити місце знаходження і маршрут пересування конкретного користувача електронної мережі.

Обсяги цифрової інформації щорічно збільшуються на 60 % і у перспективі безпрецедентне зростання продовжиться. Наприклад, за два дні 2010 року було створено обсяг інформації, співрозмірний тому, який було згенеровано людством за весь час його існування до 2003 року. Через десятиліття такий же обсяг інформації буде створюватись усього за астрономічну годину.

Обмін колосальними обсягами, в т.ч. й криміналістично значущої, інформації наразі здійснюється через соціальні Інтернет-мережі (Он-лайнні соціальні мережі). Аналіз багаторівневих соціальних мереж є одним із основних методів досліджень в сучасній соціології, антропології, географії, соціальній психології, інформатиці та дослідженні організацій. У криміналістиці феномен соціальних Інтернет-мереж обов'язково має бути дослідений через призму специфіки вирішуваних нею завдань, а вже сьогодні соціальні Інтернет-мережі у криміналістиці доцільно використовувати за такими напрямками:

- 1) професійна підготовка та підвищення кваліфікації юристів;
- 2) розкриття і розслідування злочинів;
- 3) запобігання злочинності.

1. Актуальна на сьогодні концепція перманентної професійної освіти полягає в тому, що навчання у вищому навчальному закладі не завершує, а лише розпочинає професійну підготовку, створює фундамент для післядипломної регулярної професійної освіти, яка повинна поєднуватись з постійною самоосвітою кожного фахівця. Державна програма «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці» на 2006–2010 роки, затверджена постановою КМУ від 07.12.2005 р. № 1153, серед основних заходів, спрямованих на забезпечення освіти протягом всього життя передбачає створення віртуального університету, розробку та підтримку його інформаційних ресурсів. В цьому сенсі слід визнати позитивним досвід кафедри кримінального процесу та криміналістики Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського, де з метою підвищення ефективності вивчення криміналістики було організовано спілкування студентів як між собою, так і з викладачами кафедри, спочатку на неофіційному форумі університету, а згодом — в соціальній Інтернет-мережі «ВКонтакте», в якій було створено групу «Консультації студентів з криміналістики», де викладачі надають відповіді на запитання студентів, що виникають під час вивчення предмету, розміщують відомості про нові технології в криміналістиці, відеозавдання, результати тестового контролю й поточний рейтинг студентів. Функціонування соціальних Інтернет-мереж у професійному середовищі сприяє обміну позитивним досвідом вирішення складних нетрадиційних завдань.

2. Першим інтернет-сайтом, який пропонував можливості роботи із соціальними мережами, був *classmates.com*, який з'явився 1995 року. У слід за ним, 1997 року з'явився *SixDegrees.com*. Починаючи з 2001 року

почали з'являтися сайти, в яких використовувалась технологія під назвою «Коло друзів». Ця форма соціальних мереж, яка широко використовується у віртуальних спільнотах, набула широкої популярності 2002 року та утвердилась з появою сайту «Friendster». Наразі, існує більш ніж 200 сайтів з можливостями організації соціальних мереж. 2004 року була створена найбільша на сьогоднішній день соціальна мережа у світі «Facebook». У вересні 2011 року світова аудиторія користувачів соціальних Інтернет-мереж вже перевищила 1 млрд. осіб. За підрахунками дослідницької компанії Insitee Consulting, у соціальних мережах зареєстровано 70 % користувачів Інтернет. Лише у «Facebook» станом на червень 2011 року налічувалось понад 687 мільйонів зареєстрованих користувачів, а вже у середині липня 2011 року — понад 700 мільйонів. При цьому українські Інтернет-користувачі є одними з найактивніших членів соціальних мереж. За підрахунками Universal McCann, Україна обіймає п'яте місце у світі за ступенем залучення її Інтернет-користувачів до соціальних мереж: користувачами соціальних мереж є 81 % українських користувачів Інтернет. Станом на жовтень 2011 року в соціальній мережі «LiveJournal» налічується понад 0,4 млн., «Facebook» — понад 1,5 млн., в «Однокласники» — понад 9,0 млн., «ВКонтакте» — понад 16,5 млн. користувачів і динаміка зростання їх кількості зберігається.

Американським психологом Стенлі Мілгремом ще 1969 року була обґрунтована теорія «шести рукоштовань» (шести ступенів віддаленості), згідно якої будь-які дві людини на планеті знайомі одна з іншою через п'ять спільних знайомих. Відтак аналіз розміщеної у соціальних Інтернет-мережах інформації сприяє, зокрема: пошуку особи, що уникає слідства і суду; з'ясуванню обставин розслідуваної події; наповненню отриманою у такий спосіб інформацією біографічного методу і методу незалежних характеристик та встановленню на основі їх використання психологічного профілю особи учасника кримінального процесу. Для встановлення кола спілкування особливо корисними можуть бути ті соціальні мережі, які містять «відкриті списки друзів» Інтернет-користувачів, наприклад: «ВКонтакте», «Однокласники», «Facebook», «Twitter», «LinkedIn».

3. Андрес Брейвік — автор Маніфесту (2083, Декларація незалежності Європи), який спланував, організував і 22 липня 2011 року вчинив подвійний терористичний акт в урядовому кварталі столиці Норвегії м. Осло та на острові Утойа, внаслідок якого загинуло 76 людей, тривалий час провадив активну ідеологічну дискусію на спеціалізованих форумах в Інтернеті. Своєчасний моніторинг Інтернет-ресурсів і адекватна профілактична діяльність правоохоронних органів дозволили б запобігти людським жертвам та руйнуванням.